

Samförståndsavtal om värdlandsstöd

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner samförståndsavtalet mellan Sverige och Nato om värdlandsstöd. Utskottet tillstyrker också att riksdagen godkänner det kompletterande tilläggsprotokollet till PFF SOFA (avtal mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor). Vidare föreslår utskottet att riksdagen antar regeringens förslag till ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m., lagen (1975:1410) om ändring i trafikskadelagen och i skyddslagen (2010:305).

I betänkandet finns fyra reservationer (SD, V) och ett särskilt yttrande (M, C, L, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2015/16:152 Samförståndsavtal om värdlandsstöd.

Fem yrkanden i följdmotioner och två yrkanden i motioner från allmänna motionstiden.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden.....	7
Godkännande av avtalen och författningsändringar	7
Reservationer	12
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (SD)	12
2. Avslag på propositionen, punkt 1 (V).....	12
3. Tillträde till svenskt territorium, punkt 3 (SD)	14
4. Utredning, punkt 4 (SD)	14
Särskilt yttrande.....	16
Särskilt yttrande (M, C, L, KD).....	16
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	17
Propositionen	17
Följdmotionerna	17
Motioner från allmänna motionstiden 2015/16	18
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	19
1 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall.....	19
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m.	22
3 Förslag till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410).....	23
4 Förslag till lag om ändring i skyddslagen (2010:305)	24

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:2801 av Jabar Amin och Annika Lillemets (båda MP),

2015/16:3218 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 12,

2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt

2015/16:3377 av Stig Henriksson m.fl. (V).

Reservation 1 (SD)

Reservation 2 (V)

2. Samförståndsavtal om värdlandsstöd

Riksdagen

a) godkänner det kompletterande tilläggsprotokollet den 19 december 1997 till avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor

b) godkänner samförståndsavtalet den 4 september 2014 mellan Sverige och Nato om värdlandsstöd

c) antar regeringens förslag till:

1. lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall,

2. lag om ändring i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m.,

3. lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410) och

4. lag om ändring i skyddslagen (2010:305).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2015/16:152 punkterna 1–6.

3. Tillträde till svenskt territorium

Riksdagen avslår motion

2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 3 (SD)

4. Utredning

Riksdagen avslår motion

2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 4.

Reservation 4 (SD)

Stockholm den 19 maj 2016

På sammansatta utrikes- och försvarsutskottets vägnar

Åsa Lindestam

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Åsa Lindestam (S), Karin Enström (M), Kenneth G Forslund (S), Hans Wallmark (M), Olle Thorell (S), Björn Söder (SD), Lena Asplund (M), Alexandra Völker (S), Sofia Arkelsten (M), Maria Andersson Willner (S), Mikael Jansson (SD), Allan Widman (L), Stig Henriksson (V), Mikael Oscarsson (KD), Daniel Bäckström (C), Jakop Dalunde (MP) och Kalle Olsson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen föreslår i proposition 2015/16:152 att riksdagen godkänner det samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd som undertecknades den 4 september 2014. Regeringen föreslår också att riksdagen godkänner det kompletterande tilläggsprotokollet till statusavtalet PFF SOFA (Status of Forces Agreement) som reglerar statusen för ett lands styrkor när de befinner sig på en annan avtalsparts territorium. Vidare föreslås vissa lagändringarna som är nödvändiga för att Sverige ska kunna uppfylla sina förpliktelser enligt avtalen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2016.

Propositionen har remitterats till utrikesutskottet. Utrikesutskottet och försvarsutskottet har därefter beslutat – med stöd av 7 kap. 7 § riksdagsordningen – att bereda propositionen i sammansatt utskott (UFöU).

Två följdmotioner har väckts med anledning av propositionen. I betänkandet behandlas även två motioner från allmänna motionstiden 2015 som överlämnats från utrikesutskottet.

Bakgrund

Sverige samverkar med Nato inom samarbetet Partnerskap för fred (PFF) och Euroatlantiska partnerskapsrådet (EAPR) sedan maj 1994. Nato har för PFF-samarbetet utvecklat försvarsmaktsplaneringsmekanismen PARP (Planning and Review Process), i vilken Sverige deltar sedan 1995. Sverige beslutade 2010 och 2012 att anta ett PARP-mål om värdlandsstöd med innebörden att Sverige skulle utveckla och implementera ett koncept för värdlandsstöd, vilket bl.a. omfattade att förhandla fram ett avtal om värdlandsstöd med Nato.

Efter inbjudan från Nato bemyndigade regeringen Försvarsmakten att förhandla fram ett samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd och den 28 augusti 2014 beslutade regeringen att Sverige skulle underteckna det framförhandlade avtalet. Avtalet, som sedan undertecknades den 4 september 2014, träder i kraft när Sverige har underrättat Nato om att alla nödvändiga åtgärder för avtalets ikraftträdande har fullgjorts.

Inom PFF-samarbetet finns ett avtal kallat PFF SOFA. Sverige anslöt sig redan 1996 till PFF SOFA liksom till dess tilläggsprotokoll om verkställighet av dödsstraff, dock med en reservation mot den möjlighet avtalet ger för en utländsk part att utöva domsrätt på svenskt territorium.

I december 1997 tillkom ett kompletterande tilläggsprotokoll till PFF SOFA som reglerar den rättsliga statusen för militära Natohögkvarter och för deras militära och civila personal inom parternas territorier. I samband med förhandlingarna om samförståndsavtalet om värdlandsstöd framkom att en förutsättning för att kunna underteckna avtalet var att Sverige dessförinnan

hade anslutit sig till det kompletterande tilläggsprotokollet. Regeringen beslutade den 26 juni 2014 att detta skulle undertecknas, dock med samma reservation mot möjligheten för utländsk stat att utöva domsrätt på svenskt territorium som avgavs vid anslutningen till PFF SOFA. Protokollet, som undertecknades den 1 augusti 2014, träder i kraft när Sverige deponerat sina anslutningsinstrument till USA.

Inom Försvarsdepartementet har departementspromemorian Samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd (Ds 2015:39) utarbetats. Där föreslås dels att avtalen ska godkännas, dels de ändringar i lag och förordning som ett svenskt godkännande ger anledning till. Promemorian har remissbehandlats.

Regeringen beslutade den 26 februari att begära in Lagrådets yttrande över de lagförslag som återfinns i propositionen. Lagrådet har inte haft någon erinran mot förslagen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I proposition 2015/16:152 föreslår regeringen att riksdagen godkänner det samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd som undertecknades den 4 september 2014. Regeringen föreslår också att riksdagen godkänner det kompletterande tilläggsprotokollet till statusavtalet PFF SOFA (avtal mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor). Vidare föreslås att det görs ändringar i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, lagen 1994:1547 om tullfrihet m.m., trafikskadelagen (1975:1410) och skyddslagen (2010:305). De föreslagna lagändringarna är nödvändiga för att Sverige ska kunna uppfylla sina förpliktelser enligt avtalen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2016.

Utskottets överväganden

Godkännande av avtalen och författningsändringar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner samförståndsavtalet mellan Sverige och Nato om värdlandsstöd. Riksdagen godkänner också det kompletterande tilläggsprotokollet till PFF SOFA. Riksdagen antar regeringens förslag till ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m., lagen (1975:1410) om ändring i trafikskadelagen och i skyddslagen (2010:305).

Jämför reservationerna 1–4 (SD, V) och det särskilda yttrandet (M, C, L, KD).

Propositionen

Regeringen konstaterar att en viktig grundförutsättning för att kunna ge och ta emot militärt stöd i enlighet med den svenska solidaritetsförklaringen är att i förväg förbereda de praktiska arrangemang som krävs för att ett utländskt förband ska kunna verka på svenskt territorium, t.ex. vid övningar, kriser eller militära operationer i Sverige eller i vårt närområde. Det handlar också om att säkerställa rättsliga regler för militära förbands uppträdande på svenskt territorium.

Samtliga dessa praktiska förberedelser går under namnet värdlandsstöd (Host Nation Support, HNS). Värdlandsstöd är alltså ett sammanfattande begrepp för det civila och/eller militära stöd som lämnas i fred, kris och krig av en nation till en annan nation eller organisation som, efter inbjudan till övningsverksamhet, transitering eller insatser, befinner sig på värdlandets territorium. Förmåga till värdlandsstöd är en grundförutsättning för att kunna ge och ta emot militärt stöd. Värdlandsstöd förutsätter avtal som reglerar relationen mellan de aktuella aktörerna. Förberedelserna kan underlättas genom att generella samförståndsavtal, dvs. övergripande ramavtal med grundläggande principer, ingås i förväg i stället för att fullständiga avtal behöver ingås inför varje enskild aktivitet, t.ex. en övning.

Det aktuella samförståndsavtalet med Nato om värdlandsstöd är ett sådant övergripande avtal där även juridiska och finansiella aspekter av att ge och ta emot stöd regleras. Syftet med avtalet är att säkerställa att Sverige som värdland kan lämna ett effektivt stöd för militär verksamhet på svenskt territorium i samband med övningar, kriser eller militära operationer i Sverige eller i vårt närområde. Värdlandsstödsavtalet är ett ramavtal, och inför varje enskild aktivitet kommer ett särskilt genomförandeavtal att behöva ingås inom ramen för de begränsningar som anges i värdlandsstödsavtalet.

Avtalet bygger på frivillighet mellan parterna, vilket innebär att det blir tillämpligt i de fall Sverige först fattar ett nationellt beslut om att bjuda in Nato för att genomföra någon form av verksamhet. Avtalet ger inte Nato någon rätt eller skyldighet att vistas eller verka på svenskt territorium utan en inbjudan i det enskilda fallet. Avtalet ger inte heller Nato rätt att placera kärnvapen på svenskt territorium.

Regeringen konstaterar att Sverige är anslutet till PFF SOFA sedan 1996. Det kompletterande tilläggsprotokollet utgör en grund i det juridiska ramverk som krävs för att Sverige ska kunna vara part i ett värdlandsstödssavtal med Nato, eftersom det reglerar den rättsliga statusen för militära Natohögkvarter och för deras civila och militära personal inom parternas territorier. Det är därmed angeläget att Sverige även godkänner anslutningen till protokollet. Enligt regeringens bedömning får protokollet en begränsad praktisk betydelse i och med att det inte finns något Natohögkvarter eller någon personal vid Natohögkvarter i Sverige.

Vidare föreslås att det görs ändringar i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m., trafikskadlagen (1975:1410) och skyddslagen (2010:305). De föreslagna lagändringarna är nödvändiga för att Sverige ska kunna uppfylla sina förpliktelser enligt avtalen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2016.

Motionerna

Sverigedemokraterna föreslår i kommittémotion 2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. yrkande 1 att riksdagen avslår proposition 2015/16:152 och i yrkande 2 att värdlandsavtalet sägs upp. Enligt motionärerna saknas det en grundläggande utredning och analys om avtalets egentliga betydelse för Sveriges fortsatta militära alliansfrihet. En sådan förutsättningslös, bred och djuplodande utredning bör enligt yrkande 4 tillsättas. Om yrkande 1 i motionen inte vinner gehör i riksdagen anser partiet att verksamhet inom ramen för avtalet endast ska kunna aktiveras genom riksdagsbeslut (yrkande 3). I kommittémotion 2015/16:3218 av Mikael Jansson m.fl. yrkande 12 anför Sverigedemokraterna däremot att Sverige bör upprätthålla ett värdlandsavtal med Nato eftersom det ger Sverige ytterligare en möjlighet i det fall krig försätter oss i ett ytterst ansträngt läge.

Vänsterpartiet föreslår i kommittémotion 2015/16:3377 av Stig Henriksson m.fl. att riksdagen avslår proposition 2015/16:152. Motionärenas huvudinvändning är att ett värdlandsavtal inte ökar, utan minskar Sveriges säkerhet, och de menar att någon analys som hävdar motsatsen saknas i såväl propositionen som departementsskrivelsen. Därutöver riktas i motionen kritik mot processen i sig och avtalets många oklarheter, inklusive de många förväntade tilläggsavtalens innehåll, grad av offentlighet samt vem som kommer att få befogenhet att underteckna dem för Sveriges räkning. Slutligen påpekas också risken för att kärnvapen placeras i Sverige.

I motion 2015/16:2801 av Jabar Amin och Annika Lillemets (båda MP) föreslås att regeringen återkallar värdlandsavtalet med Nato. Enligt motionärerna öppnar värdlandsavtalet för att Natos krigsmateriel, inklusive kärnvapen, skulle kunna stationeras på svensk mark. Sverige blir enligt motionen knappast säkrare i och med detta, snarare blir vi säkerhetspolitiskt mer utsatta genom värdlandsavtalet, eftersom det gör Sverige till ett mål för ryska kärnvapen.

Utskottets ställningstagande

Bakgrund – Sveriges säkerhetspolitiska inriktning

Sveriges försvars- och säkerhetspolitiska inriktning för perioden 2016–2020 behandlades av riksdagen i juni 2015 (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:UFöU5, bet. 2014/15:FöU11). Sveriges säkerhetspolitik syftar till att garantera landets politiska oberoende och självständighet. Hävdandet av vårt lands suveränitet och territoriella integritet är en nödvändig förutsättning för att Sverige ska kunna uppnå målen för vår säkerhet. Den militära alliansfriheten förutsätter en aktiv, bred och ansvarsfull utrikes- och säkerhetspolitik i kombination med en trovärdig nationell försvarsförmåga.

Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet underströk under beredningen av ärendet att hot mot freden och vår säkerhet bäst avvärjs i gemenskap och i samverkan med andra länder. Detta bygger på ökat samarbete på bred front, med FN, EU och OSSE, i Norden och Östersjöområdet samt med Nato och genom den transatlantiska länken. Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska samarbeten kompletterar varandra och stärker säkerheten i vår del av världen.

Utskottet underströk också att den svenska solidaritetsförklaringen, som beslutades av riksdagen 2009 (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10) intar en central position i Sveriges säkerhetspolitik. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat EU-land eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige skulle drabbas.

När det gäller Nato anförde utskottet att Sverige bör fortsätta att utveckla samarbetet med organisationen inom ramen för partnerskapet inom Euroatlantiska partnerskapsrådet (EAPR) och Partnerskap för fred (PFF). Utskottet konstaterade att Nato är en central aktör för europeisk säkerhet och integration, ett forum för politisk dialog och ett instrument för att upprätthålla länken mellan Europa och USA samt för internationell krishantering. Samarbetet med Nato, inom de ramar som ges av partnerskapen, ger Sverige möjlighet att utveckla vår militära förmåga och bidra till kvalificerade krishanteringsinsatser.

Utskottet noterade i betänkandet att Sverige den 4 september 2014 undertecknat ett samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd (Host Nation Support, HNS) och att regeringen avsåg att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Samförståndsavtal om världlandsstöd m.m.

Utskottet konstaterar inledningsvis att överenskommelser med andra stater eller med mellanfolkliga organisationer enligt regeringsformen ingås av regeringen. Riksdagens godkännande krävs dock innan regeringen ingår en överenskommelse som är bindande för riket och som förutsätter att en lag ändras eller i övrigt gäller ett ärende som riksdagen ska besluta om (10 kap. 1 och 3 §).

Utskottet anser i likhet med regeringen att en viktig del i att kunna bygga säkerhet tillsammans med andra, i enlighet med riksdagens beslut om Sveriges säkerhetspolitiska inriktning, är förmågan att kunna ge och ta emot militärt stöd. Förmågan till detta är också en förutsättning för att Försvarsmakten ska kunna utföra sin uppgift att, såväl självständigt som i samverkan med andra, försvara Sverige och främja svensk säkerhet genom insatser såväl nationellt som internationellt. Enligt utskottets uppfattning innebär världlandsstödsavtalet att Sveriges förmåga att ge och ta emot stöd ökar, vilket bl.a. underlättar övningssamarbetet.

Med begreppet världlandsstöd menas de praktiska förberedelser som krävs för att ett utländskt förband ska kunna verka på svenskt territorium. Det handlar om att Sverige, som världland, ska kunna lämna effektivt stöd till utländska aktörer när de, efter inbjudan från Sverige, befinner sig på svenskt territorium. Världlandsstöd förutsätter olika former av avtal som reglerar relationen mellan de aktuella aktörerna vid en situation då stöd lämnas. Förberedelserna kan effektiviseras genom att generella samförståndsavtal, dvs. övergripande ramavtal, ingås i förväg i stället för att fullständiga avtal behöver träffas för varje enskild aktivitet, t.ex. en övning.

Världlandsstödsavtalet med Nato som regeringen undertecknade den 4 september 2014 är ett sådant övergripande avtal där bl.a. juridiska och finansiella aspekter av att ge och ta emot världlandsstöd regleras. Avtalet innehåller grundläggande principer och procedurer för världlandsstöd. Utskottet vill understryka att världlandsavtalet inte innehåller några försvarsförpliktelser eller andra typer av säkerhetspolitiska garantier. Det påverkar inte heller den militära alliansfriheten.

Tillträde till svenskt territorium regleras i Tillträdesförordningen (1992:118). Enligt denna får ett utländskt statsfartyg, statsluftfartyg eller en utländsk militär avdelning endast med regeringens tillstånd vistas på eller bedriva skjutövningar eller andra militära övningar på svenskt territorium (§§ 6 och 10). Förordningen upphör att gälla om Sverige kommer i krig. Vad som gäller i en sådan situation regleras i Regeringsformen (15 kap.).

Detta regelverk är överordnat världlandsstödsavtalet, och avtalet blir därmed endast tillämpligt i de fall Sverige först fattar ett nationellt beslut om tillträde till och villkor för Natoverksamhet på svenskt territorium. I världlandsavtalets avsnitt 11.2 förtydligas också att avtalet inte är avsett att strida mot nationell rätt eller internationella åtaganden som parterna är bundna av.

Det som sagts ovan om regleringen av tillträde till svenskt territorium innebär också att värdlandsstödsavtalet inte ger Natoländer rätt att placera kärnvapen på svenskt territorium. Regeringen påpekar också att en gästande stat enligt den folkrättsliga suveränitetsprincipen är folkrättsligt förpliktigad att följa de villkor Sverige uppställer för besöket. Den svenska positionen att inte förvärva kärnvapen och att inte tillåta att sådana placeras på svenskt territorium eller medförs av gästande utländska stridskrafter vid besök har förmedlats på ett tydligt sätt i olika sammanhang och forum, t.ex. genom tal i FN:s generalförsamling. Riksdagen har också vid ett flertal tillfällen understrukit att alla kärnvapenstater måste uppmanas att påskynda nedrustningen som syftar till en total eliminering av såväl taktiska som strategiska kärnvapen, att kärnvapenstaterna måste förbinda sig att inte utveckla nya kärnvapen och att alla stater som inte redan gjort så måste uppmanas att ratificera provstoppsavtalet (bet. 2011/12:UU7).

Utskottet konstaterar att Sverige är anslutet till PFF SOFA sedan 1996. Det kompletterande tilläggsprotokollet som regeringen föreslår att riksdagen ska godkänna reglerar den rättsliga statusen för militära Natohögkvarter och för deras militära och civila personal inom parternas territorier. Det utgör en grund i det juridiska ramverk som krävs för att Sverige ska kunna vara part i ett värdlandsstödsavtal med Nato.

Mot bakgrund av vad som här anförts föreslår utskottet att riksdagen godkänner samförståndsavtalet mellan Sverige och Nato om värdlandsstöd. Utskottet tillstyrker också att det kompletterande tilläggsprotokollet till PFF SOFA godkänns. Liksom regeringen anser utskottet att godkännandet bör ges med samma reservation när det gäller möjligheten för utländska myndigheter att utöva domslut på svenskt territorium som lämnades i anslutningen till bl.a. PFF SOFA. Både samförståndsavtalet och det kompletterande tilläggsprotokollet till PFF SOFA förutsätter vissa lagstiftningsåtgärder. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till ändringar i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m., lagen (1975:1410) om ändring i trafikskadelagen och i skyddslagen (2010:305). Därmed avstyrker utskottet motionerna 2015/16:2801, 2015/16:3218 yrkande 12, 2015/16:3375 yrkandena 1–4 och 2015/16:3377.

Reservationer

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (SD)

av Björn Söder (SD) och Mikael Jansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag samt ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt

2015/16:3377 av Stig Henriksson m.fl. (V),

bifaller delvis motion

2015/16:2801 av Jabar Amin och Annika Lillemets (båda MP) och

avslår motion

2015/16:3218 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 12.

Ställningstagande

Den svenska militära alliansfriheten har tjänat landet väl sedan den rådande utrikespolitiska linjen infördes 1814. Det är viktigt att bidra till avspänning i det militärt strategiska område där Sverige befinner sig. Det är därför viktigt att Sverige inte ingår i en militär allians som kan rubba balansen i vårt närområde. Därför ska Sverige stå utanför stormakters militärallianser.

När det gäller världlandsavtalet saknas en grundläggande utredning och analys om avtalets egentliga betydelse för Sveriges fortsatta militära alliansfrihet. Världlandsavtalets tecknande föregicks inte, trots dess betydelse, av någon bred debatt. Orsaken till detta ligger hos den förra regeringen som aldrig förde frågan till riksdagen där den hörde hemma. Riksdagen bör avslå proposition 2015/16:152 och regeringen bör säga upp samförståndsavtalet om världlandsstöd. Vad som anförs i reservationen bör riksdagen tillkännage för regeringen.

2. Avslag på propositionen, punkt 1 (V)

av Stig Henriksson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 1 och
2015/16:3377 av Stig Henriksson m.fl. (V) samt
avslår motionerna
2015/16:2801 av Jabar Amin och Annika Lillemets (båda MP),
2015/16:3218 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 12 och
2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Samförståndsavtalet minskar trovärdigheten i vår militära alliansfrihet och ger inga garantier för en ökad militär säkerhet för Sverige. Tvärtom kommer eventuella Natostyrkor, med bas på svenskt territorium, att öka spänningen i vårt närområde och ytterligare minska möjligheterna att bedriva en självständig utrikespolitik. I och med en ökad närhet till Nato riskerar Sverige att dras in i förödande krig och konflikter. Enligt propositionen är avtalet avsett att användas över hela skalan av situationer då Sverige kan komma att ta emot Natos militära stöd, dvs. såväl i fredstid (t.ex. för övningar) som vid kriser och i krig i Sverige eller i närområdet.

Det är tydligt att ett eventuellt värdlandsavtal skulle innebära ytterligare steg mot ett fullvärdigt medlemskap i Nato, vilket Vänsterpartiet motsätter sig. Med ett värdlandsavtal kommer Sverige att kunna dras in i krigsförberedelser och krig. Med värdlandsavtalet finns också en överhängande risk att Sverige tvingas husera kärnvapen på svensk mark.

Processen mot ett värdlandsavtal har genomförts utan alla försök till folklig förankring. Före undertecknandet fanns inga ambitioner till en bred, folklig debatt i frågan. Avtalet undertecknades av dåvarande överbefälhavaren på uppdrag av den snart avgående regeringen. Avtalet behandlades aldrig i utrikesnämnden. Avtalet översattes inte till svenska förrän efter nära ett år. Departementsskrivelsen, som varken nämner orden alliansfrihet eller kärnvapen, skickades inte på någon bred remiss; exempelvis saknades freds rörelsen och civilsamhället helt bland remissinstanserna. Frågan om huruvida värdlandsavtalet möjligen kan strida mot grundlagsstadgade fri- och rättigheter är otillräckligt, eller snarare inte alls belyst. Avtalet i sig är således fullt av oklarheter. Det enda som ter sig säkert är att detta är den första och troligen också den sista gången som Sveriges folkvalda riksdag ges möjlighet att göra sin stämma hörd.

I dokumentet som det är utformat nämns inga tvingande åtaganden för Sveriges del. Men hur det blir i och med alla de tilläggsavtal detta ramavtal förutsätter förklaras inte. Värdlandsavtalet innebär en rad konsekvenser som det fortfarande råder stor oklarhet kring. Bland annat ska baseringsområden upprättas, men hur det ska gå till, var de ska ligga eller hur stora de ska vara är det ingen som kan svara på. Dock stadgas att baserna kommer att ställas under Natoledning, dvs. att varken Sveriges försvarsmakt eller regering kommer att ha något inflytande över verksamheten.

Värdlandet och Nato ska utse ombud som förhandlar fram tilläggsdokument som stöder och preciserar samförståndsavtalet. När dessa tilläggsdokument kan bli aktuella samt hur och av vem de utformas står det inget om varken i avtalet eller i propositionen. Det är rent av möjligt att det blir på tjänstemannanivå inom Försvarsmakten som sådana avtal sluts. Det nämns således ingenting om huruvida något av dessa tilläggsavtal enligt demokratiska principer kommer att underställas Sveriges folkvalda riksdag för prövning eller godkännande.

Vi anser att frågan gällande ett s.k. samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd varken är en administrativ eller en teknisk fråga. Det avtal som föreslås är av avgörande säkerhetspolitisk vikt och har många komplexa dimensioner som står i skarp kontrast till de små möjligheter människor haft att sätta sig in i frågan och ta ställning till värdlandsavtalet. Riksdagen bör därför avslå regeringens proposition 2015/16:152 Samförståndsavtal om värdlandsstöd.

3. Tillträde till svenskt territorium, punkt 3 (SD)

av Björn Söder (SD) och Mikael Jansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Den svenska traditionen är att förankra alla tyngre säkerhetspolitiska ställningstaganden i riksdagen. Möjligheten att basera utländsk trupp på svensk mark är ett sådant ställningstagande och borde därför underställas riksdagen för beslut. Sverigedemokraterna vill att propositionen i första hand ska avslås i sin helhet och avtalet sägas upp. I andra hand, i det fall avslaget inte vinner gehör i riksdagen, anser vi att verksamhet inom ramen för värdlandsstödsavtalet endast ska kunna aktiveras av ett beslut i riksdagen.

4. Utredning, punkt 4 (SD)

av Björn Söder (SD) och Mikael Jansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 4.

Ställningstagande

I propositionen framgår att det från olika sammanslutningar och privatpersoner framkommit kritik emot att det saknas en djupgående analys och utvärdering av de säkerhetspolitiska konsekvenserna och av hur avtalet förhåller sig till Sveriges militära alliansfrihet. Vi ställer oss starkt kritiska till att en sådan analys och utvärdering inte gjordes innan avtalet undertecknades. Bara det faktum att Nato med värdlandsavtalet kan sätta upp en militärbas i Sverige enligt förutbestämda rutiner är något som andra länder måste räkna med i sina krigsplanläggningar, oavsett det svenska vetot. Konsekvenserna av detta är inte tillräckligt utredda och Sverige skulle därmed kunna riskera att bli måltavla i händelse av konflikt, samtidigt som vi inte har den försvarsförmåga som krävs för att hantera en sådan situation.

Sverigedemokraternas uppfattning är att Sverige bör rusta upp försvaret och gå i försvarsförbund med Finland. Vare sig ett försvarsförbund med Finland eller ett avtal om värdlandsstöd bör dock ingås innan de fulla konsekvenserna av ett sådant beslut är tillräckligt utredda.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande (M, C, L, KD)

Karin Enström (M), Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Sofia Arkelsten (M), Allan Widman (L), Mikael Oscarsson (KD) och Daniel Bäckström (C) anför:

Sveriges samförståndsavtal med Nato kommer nu efter nödvändiga författningsändringar och godkännande av riksdagen att bli verklighet. Det är bra och ett steg i rätt riktning när det gäller att fylla Sveriges solidariska säkerhetspolitik med innehåll vad gäller förmågan att kunna ge stöd, men också kunna ta emot stöd. Avtalet förenklar genomförandet av operationer och övningsverksamhet i fredstid, men kommer också att kunna användas för att underlätta gemensamt agerande i händelse av kris och krig.

Dock innehåller regeringens proposition 2015/16:152 Samförståndsavtal om världlandsstöd flera delar som inte är relevanta för det faktiska innehållet i avtalet. Det gäller t.ex. att propositionen specificerar att avtalet inte ger Natoländer rätt att placera ut kärnvapen på svenskt territorium eller att avtalet inte innehåller några försvarsförpliktelser.

Snarast handlar det om att bemöta myter som spridits för att misstänkliggöra samförståndsavtalet om världlandsstöd. Regeringens val att återge dessa i propositionstexten är olyckligt och ger legitimitet åt dessa påståenden. Dessutom ter det sig märkligt att räkna upp det som inte ingår i avtalet. En sådan lista skulle kunna göras mycket lång.

Alliansen ser positivt på att samförståndsavtalet om världlandsstöd nu kommer till stånd. Det är en naturlig följd av en svensk säkerhetspolitik som vilar på säkerhet i samverkan med andra. Vi vill fortsätta på den vägen och även ansöka om medlemskap i Nato som ett naturligt nästa steg. Världlandsavtalet ersätter på inget sätt och är inte ens ett första steg mot medlemskap.

I den oroliga omvärld vi ser är nu ett svenskt Natomedlemskap tillsammans med en starkt svensk försvarsförmåga det bästa sättet att stärka Sveriges säkerhet. Ett svenskt medlemskap i Nato skulle också öka stabiliteten och säkerheten i Sveriges närområde.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2015/16:152 Samförståndsavtal om värdlandsstöd:

1. Riksdagen godkänner det kompletterande tilläggsprotokollet den 19 december 1997 till avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor (avsnitt 7).
2. Riksdagen godkänner samförståndsavtalet den 4 september 2014 mellan Sverige och Nato om värdlandsstöd (avsnitt 7).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410).
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skyddslagen (2010:305).

Följdmotionerna

2015/16:3375 av Mikael Jansson m.fl. (SD):

1. Riksdagen avslår proposition 2015/16:152 Samförståndsavtal om värdlandsstöd.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samförståndsavtalet om värdlandsstöd bör sägas upp och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värdlandsavtalet enbart ska kunna aktiveras genom beslut av riksdagen och inte av regeringen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en förutslättningslös, bred och djuplodande utredning om samtliga konsekvenser av värdlandsavtalet för Sveriges militära alliansfrihet och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3377 av Stig Henriksson m.fl. (V):

Riksdagen avslår proposition 2015/16:152 Samförståndsavtal om värdlandsstöd.

Motioner från allmänna motionstiden 2015/16

2015/16:2801 av Jabar Amin och Annika Lillemets (båda MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkalla värdlandsavtalet med Nato och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3218 av Mikael Jansson m.fl. (SD):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska upprätthålla ett värdlandsstödavtal med Nato (avsnitt 3.9) och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall¹

dels att 7 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 8 och 9 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För en främmande stats militära styrka och dess personal som befinner sig i Sverige inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering och som omfattas av avtal som är i kraft i förhållande till Sverige, ska immunitet och privilegier gälla i fråga om avgifter och skatter vid bruk av fordon i vägtrafik samt import till och export från Sverige i den utsträckning som anges i avtalet den 19 juni 1995 mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor (SÖ 1997:51).

För personal vid någon av Europeiska unionens institutioner samt för högkvarter som verkar inom ramen för Europeiska unionens krishantering gäller immunitet i enlighet med vad som framgår av artikel 8 respektive artikel 15 i avtalet den 17 november 2003 mellan Europeiska unionens medlemsstater om status

*Föreslagen lydelse*7 §²

För en främmande stats militära styrka och dess personal som befinner sig i Sverige inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering och som omfattas av avtal som är i kraft i förhållande till Sverige, ska immunitet och privilegier gälla i fråga om *inkomstskatt*, avgifter och skatter vid bruk av fordon i vägtrafik samt import till och export från Sverige i den utsträckning som anges i avtalet den 19 juni 1995 mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor (SÖ 1997:51).

¹ Lagen omtryckt 1994:717.

² Senaste lydelse 2011:1573.

för den militära och civila personal som utstationeras vid Europeiska unionens militära stab, för de högkvarter och styrkor som kan komma att ställas till Europeiska unionens förfogande inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i Fördraget om Europeiska unionen, inbegripet övningar, samt för den militära och civila personal från medlemsstaterna som ställs till Europeiska unionens förfogande i detta sammanhang (SÖ 2005:7).

8 §

För de Nato-högkvarter och de styrkor och den personal lydande under ett sådant högkvarter som befinner sig i Sverige inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering och som omfattas av avtal som är i kraft i förhållande till Sverige, ska immunitet och privilegier gälla i fråga om

- 1. avgifter och skatter vid bruk av fordon i vägtrafik,*
- 2. import till och export från Sverige,*
- 3. mervärdesskatt och punktskatter på förvärv av varor och tjänster i Sverige,*
- 4. inkomstskatt,*
- 5. skydd av högkvarterens arkiv och handlingar, och*
- 6. skydd av högkvarterens egendom och tillgångar.*

Immuniteten och privilegierna enligt första stycket gäller i den utsträckning som anges i följande avtal:

- 1. det kompletterande tilläggsprotokollet den 19 december 1997 till avtalet mellan de stater som är parter i Nordatlantiska fördraget och de andra stater som deltar i Partnerskap för fred om status för deras styrkor,*
- 2. samförståndsavtalet den 4*

september 2014 mellan Sverige och Nato om värdlandsstöd.

9 §

För personal vid någon av Europeiska unionens institutioner samt för högkvarter som verkar inom ramen för Europeiska unionens krishantering gäller immunitet enligt artikel 8 respektive artikel 15 i avtalet den 17 november 2003 mellan Europeiska unionens medlemsstater om status för den militära och civila personal som utstationeras vid Europeiska unionens militära stab, för de högkvarter och styrkor som kan komma att ställas till Europeiska unionens förfogande inom ramen för förberedande och genomförande av de insatser som avses i artikel 17.2 i Fördraget om Europeiska unionen, inbegripet övningar, samt för den militära och civila personal från medlemsstaterna som ställs till Europeiska unionens förfogande i detta sammanhang (SÖ 2005:7).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m.

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m. ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt rskr.2015/16:161 Förslagen lydelse

4 §

Tullfrihet gäller för varor som deklarerats för övergång till fri omsättning för främmande stats beskickning eller konsulat eller en beskicknings- eller konsulatsmedlem eller dennes familj enligt lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen.

Tullfrihet gäller också för varor som deklarerats för övergång till fri omsättning för en internationell organisation eller en person som är knuten till en sådan organisation, om organisationen eller personen är upptagen i lagen om immunitet och privilegier i vissa fall eller i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och är berättigad till tullfrihet enligt stadga eller avtal som gäller i förhållande till Sverige.

Vidare gäller tullfrihet enligt villkor i avtal som är i kraft i förhållande till Sverige för varor som deklarerats för övergång till fri omsättning för en främmande stats militära styrka eller dess personal, som befinner sig i landet inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering.

Vidare gäller tullfrihet enligt villkor i avtal som är i kraft i förhållande till Sverige för

1. varor som deklarerats för övergång till fri omsättning för en främmande stats militära styrka eller dess personal, och

2. varor som deklarerats för övergång till fri omsättning för ett Natohögkvarter eller en styrka eller personal vid ett sådant högkvarter.

Tredje stycket gäller för styrkor, personal och Natohögkvarter som befinner sig i landet inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

3 Förslag till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410)

Härigenom föreskrivs att 4 § trafikskadelagen (1975:1410)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Regeringen kan föreskriva undantag från trafikförsäkringsplikt beträffande

1. motordrivet fordon som tillhör viss främmande stat,

2. annat motordrivet fordon som är registrerat eller hemmahörande i viss främmande stat.

Föreslagen lydelse

4 §

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från trafikförsäkringsplikt beträffande

1. motordrivet fordon som tillhör viss främmande stat *eller som tillhör ett Nato högkvarter som omfattas av avtal som är i kraft i förhållande till Sverige,*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.

¹ Lagen omtryckt 1994:43.

4 Förslag till lag om ändring i skyddslagen (2010:305)

Härigenom föreskrivs att 5 § skyddslagen (2010:305) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Följande byggnader, andra anläggningar och områden eller objekt kan också beslutas vara skyddsobjekt

1. byggnader, andra anläggningar och områden som staten har äganderätt eller nyttjanderätt till och som disponeras av Försvarsmakten, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt, samt militära fartyg och luftfartyg,

2. områden där Försvarsmakten, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt tillfälligt bedriver övningar, prov eller försök eller där oförutsetta följder av sådan verksamhet kan inträffa,

3. områden där Försvarsmakten har satts in för att hindra en kränkning av Sveriges territorium eller för att möta ett väpnat angrepp mot landet,

4. områden där en främmande stats militära styrka inom ramen för internationellt samarbete tillfälligt bedriver övningar här i landet i samband med utbildning för fredsfrämjande verksamhet eller för annat militärt ändamål, och

4. områden där en främmande stats militära styrka inom ramen för internationellt samarbete tillfälligt bedriver övningar här i landet i samband med utbildning för fredsfrämjande verksamhet eller för annat militärt ändamål,

5. områden där ett Nato-högkvarter eller en främmande stats militära styrka bedriver militär verksamhet inom ramen för samförståndsavtalet den 4 september 2014 mellan Sverige och Nato om världlandsstöd, och

5. vattenområden av särskild betydelse för det militära försvaret.

6. vattenområden av särskild betydelse för det militära försvaret.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2016.